

НАДЗВИЧАЙНУ ДЛЯ НУШ АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДНИЦЬКА МАЄ ДІЯЛЬНІСТЬ

Формування дослідницьких умінь на уроках української мови

Микола ВАШУЛЕНКО, д-р пед. наук, професор, дійсний член НАПН України, професор Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка;

Світлана ДУБОВИК, канд. пед. наук, доцент, Київський університет імені Бориса Грінченка

Одне з основних завдань нової української школи — виховання вільної особистості, готової до саморозвитку і неперервної освіти. Важливим чинником, що дає змогу реалізувати його успішно, є залучення молодших школярів до дослідницької діяльності. Її впровадження в освітній процес активізує механізми саморозвитку дитини і трансформує навчання у самонавчання. Можливості організації такої роботи на уроках мови розкривають автори.

Роль дослідницької діяльності у роботі з учнями початкової школи

Активна участь молодших школярів у дослідженнях ґрунтується на їхньому природному прагненні до самостійного опанування навчального матеріалу, що сприяє творчій самореалізації дитини, розвитку її інтелекту та критичного мислення, формуванню й удосконаленню вмінь проводити дослідження, самостійно здобувати й застосовувати знання.

На уроках, побудованих на дослідницьких засадах, в учнів початкової школи **формується важливі якості**: відкритість до інших думок, комунікативна компетентність, інтелектуальна активність, допитливість, незалежність мислення, уміння дискутувати, проникливість, самокритичність. Окрім того, молодші школярі **оволодівають такими вміннями**: бачити проблему, перевіряти використану інформацію, аналізувати твердження, що лежить в основі інформації, враховувати альтернативні думки, визначати наявність підтексту в інформації, синтезувати здобуті знання, робити висновки, приймати оптимальні рішення.

Успішному впровадженню дослідницької діяльності в освітній процес сприяє використання педагогом на уроці різноманітних інтерактивних методів і прийомів, що забезпечують розвиток творчої активності молодших школярів, формування у них

дослідницьких умінь, дивергентного мислення, проблемного бачення, фантазії та уяви.

Сутність і складники дослідницьких умінь

Поняття **дослідницькі вміння** визначають як сукупність інтелектуальних і практичних дій, що забезпечують здатність особистості до самостійних спостережень, узагальнення, аналізу процесів і явищ дійсності; до набуття нових знань і застосування їх відповідно до поставленої мети дослідницької діяльності.

Основні компоненти дослідницьких умінь

Операційні вміння — спостерігати, порівнювати, аналізувати, синтезувати, абстрагувати, узагальнювати, структурувати і систематизувати матеріал, класифікувати, виділяти головне, застосовувати аналогію, робити індуктивні й дедуктивні висновки, установлювати причинно-наслідкові зв'язки, застосовувати знання і вміння в новій ситуації, виявляти проблему, висувати гіпотезу, бачити різні підходи до вирішення проблеми і знаходити оптимальний спосіб її розв'язання, прогнозувати й оцінювати результат.

Технічні вміння працювати з літературою — конспектувати, анотувати, реферувати, складати й використовувати бібліографію, добирати необхідний для дослідження матеріал, організувати експеримент,

**Потроху пізнаємо світ науки:
Вивчаєм букви і досліджуємо звуки.**

(Надіслала Л. Самойленко, СЗОШ № 6, м. Суми)

описувати отриманий експериментальний матеріал, робити висновки й оформляти результати свого дослідження у формі доповіді, реферату, статті.

Організаційні вміння — визначати мету і завдання дослідження, вибирати найефективніші методи і засоби для роботи, здійснювати самоконтроль і саморегуляцію дослідницької діяльності, перебудовувати свою діяльність у разі потреби, аналізувати і контролювати результати своєї діяльності з метою її поліпшення.

Комунікативні вміння — викладати свої думки, вести дискусію, відстоювати власні міркування, встановлювати ділові стосунки з науковим керівником і товаришами, застосовувати прийоми співпраці у процесі дослідницької діяльності (обговорення завдання і розподіл обов'язків, взаємодопомога і взаємоконтроль), виступати з повідомленням про результати дослідження.

Особливості дослідницької діяльності на уроках мови

Зауважимо, що для формування дослідницьких умінь недоцільно виокремлювати спеціальний урок — діяльність у цьому напрямі можна і бажано організовувати на кожному з уроків. Зокрема, при вивченні української мови учням варто пропонувати завдання дослідницького характеру під час розгляду тем різних розділів: фонетики, лексики, граматики, орфографії та ін.

У процесі дослідницької діяльності на уроках української мови учні оволодіватимуть вміннями самостійно здобувати знання з мови; відчуватимуть потребу в неперервній мовній освіті, коли інтерес до пізнання мовних явищ розвиватиметься не лише під впливом зовнішніх стимулів; зможуть набувати навички самоорганізації, культури мовлення і спілкування (написання тексту, проголошення монологу, ведення бесіди, дискусії, інтерв'ювання та інших форм комунікативної взаємодії); аргументовано і переконливо доводити свою думку, прислухатися до думки своїх співрозмовників, розуміти і визнавати власні помилки й недоліки.

Для організації дослідницької діяльності учнів початкової школи на уроках української мови вчителі мають достатньою мірою володіти відповідними формами навчання і реалізовувати їх на практиці. Розкриємо зміст деяких із них.

Форми навчання, ефективні для організації дослідницької діяльності

Індуктивне навчання полягає в постановці перед учнями конкретних ситуативних завдань та заохоченні їх до узагальнення. Його доцільно використовувати замість методів, реалізація яких розпочинається з опанування абстрактних понять.

Активне навчання сприяє засвоєнню матеріалу через дію, а не лише через сприйняття інформації.

Релевантне навчання відбувається, коли освітня діяльність зосереджується навколо подій реального життя школи або зовнішнього світу.

Співробітництво передбачає роботу в групах і спільне навчання.

Інтерактивне навчання реалізується у ході дискусій і дебатів.

Розвиток критичного мислення відбувається, коли учнів спонукають до самостійного прийняття рішень, формують у них уміння вести полеміку.

Залучення учня до участі в навчальному процесі дає змогу кожній дитині зробити внесок у загальну справу, взяти участь у дискусії, здійснити самота взаємооцінювання результатів роботи на уроці.

Мовні вправи дослідницького спрямування

Наведемо приклади вправ, що стануть педагогам у пригоді при залученні молодших школярів до дослідницької діяльності під час опанування курсу української мови. У ході роботи над завданнями учні набувають **різні вміння**, тож для зручності об'єднаємо вправи у відповідні групи.

Бачити проблему

Уміння виокремлювати проблему — інтегральна властивість, яка характеризує мислення людини. У процесі виявлення проблеми людина може оглянути/дослідити об'єкт з різних боків і в результаті побачити те, що залишалося непоміченим при первинному сприйнятті об'єкта/явища. Зважаючи на це, вона може змінити погляди на певне питання.

Вправа "Оціни ситуацію" (Розділ "Текст")

1. Прочитай текст.

Молодші школярі захопилися комп'ютерними іграми. Кожного дня вони із задоволенням грають у них.

Діти активно обмінюються дисками, постійно розповідають одне одному про свої успіхи, досягнення в іграх.

2. Поміркуй, як би цю ситуацію оцінили різні люди: батьки дітей, учитель інформатики, шкільний лікар.

Оригінальні зошити від авторів інтегрованих підручників

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

- ☀ Робочий зошит № 1
- ☀ Робочий зошит № 2
- ☀ Зошит з інформатики
- ☀ Зошит для діагностичних робіт

2
КЛАС

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

- ☀ Зошит з розвитку зв'язного мовлення
- ☀ Тренажер з правопису: зошит № 1 і зошит № 2

SvitDovkola.org

Замовляйте комплект робочих зошитів для 2-го класу:

☎ (067) 504 5022, (050) 761 7259

@ books@dvsvit.com.ua

СВІТ
ВІСНИК
ЦІВНО